

Criminelen heesch en criminele sententie gheprononceert den 28 juni 1777

Drie Lichterveldse mannen tot de doodstraf; twee Lichterveldse vrouwen tot jarenlange gevangenisstraf veroordeeld

Urbain Naert

Moord is bijna zo oud als de mensheid. Als wij tenminste het bijbelverhaal van Kaïn en Abel mogen geloven. Een oude 18de eeuwse vertaling¹ geeft ons volgende zin daarover: "Als zij nu ip het veld waren, stondt Cain tegen synen broeder Abel op, en sloeg hem dood." Sindsdien heeft dit triestig feit zich vele malen herhaald. Onderstaand artikel is dan ook het zoveelste menselijk drama. Niet ergens op de aardbol maar bij ons te Lichtervelde. Lees maar ...

1 Een verarmde leefgemeenschap in Vlaanderen²

De achtereenvolgende bezettingen sedert een paar eeuwen door de Spanjaarden, de Oostenrijkers en de Fransen hadden onze gewesten geen goed gedaan. Integendeel! Aan de hand van allerlei ordonnanties, plakaten, edicten, en andere meer, zullen we trachten enkele redenen, zonder daarbij compleetheid na te streven, op te geven. Zo, onder andere:

1.1 De zware belastingen die de bevolking werden opgelegd en die zodoende hun "overschotje" volledig afroonden.

Enkele voorbeelden:

1598 Accijns en fraude

"Gheboden ende utgeroepen by mijnen Heeren... raedt der Stadt van Antwerpen, op den IX Maj 1598 Alsoo daghelijcks bevonden wordt dat soo langer soo maer...diversche frauden worden ghecommitteert inder accysen (van) wijn ende bier."

Z.u. (Plantijn) Antwerpen, 1598.

1779 Belastingen

¹ Historie van het oud en nieuw Testament, met christelyke en stigbaere Bemerkingen getrokken uyt d'HH. Vaders, en andere Geestelyke Schryvers, seer nut en dienstig voor de Geloovige. Gent: by Jan Meyer op d'Hoog-poorte, in 't gekroont Sweirt 1765, p. 8
Daartegenover staat: De Bijbel uit de grondtekst vertaald. Brugge: Willebrordstichting, 1980. - p. 12 geeft ons: "En toen zij buiten waren, viel Kaïn zijn broer aan en vermoordde hem."
De volksmond laat de doodslag gebeuren met het kaaksbeen van een ezel.

² Vandenbroucke, C.; Dhondt, L.; Huys E.; Linters A., ...: Scharniereeuw 1750-1850. In: Geschiedenis van de kleine man, Brussel, 1979. - pp. 97-127.
Aanvulling: De Librije. Antwerpen, Cat. 10, dd. 15 mei 1985.

“Reglement ende tarif tot de perceptie van het recht van pondgeld van de stad Brugge.”

Tot Brugghe by Joseph van Praet, 14.8.1779. Formaat 22 x 10 cm.

1794 Aangifte van koopwaar

“Uyttrek van het besluit ... van den 22 Fructidor. De verklaeringen van mineraele ende vegetaete stoffen, die moeten gedaan worden aen de bewindhebberye van den koophandel zijn behooryck de gene van ... (lijst van ong. 200 produkten)”.

J.H. Heyliger, Antwerpen, 8.9.1794. Formaat 80 x 50 cm.

1.2 Vele hongerige soldatenbenden die, zonder soldij, het platteland afschuimden, plunderden en roofden.

Enkele voorbeelden:

1646 Militairen

“Don Manuel de Moura Cortereal ... verstaen hebbende dat het volck van oorloghe van Syne Majesteyt die syn in den lande van Vlaenderen ende particulierlyk opden lande van Aelst ende Dendermonde doen excessen ende ghewelt ...”

A Bruxelles, chez H.A. Velsius, 1646. Formaat 60 x 40 cm.

1665 Militairen

“Alsoo den heere Marquis de la Fuente ... verbieden ... aen alle de ruyters ende soldaten van syne trouppen uyt te gaen uyt die plaetsen daer sy syn.”

Tot Gendt, wed. Ian vanden Kerckhove, 26.6.1665. Formaat 38 x 30 cm.

1777 Deserteurs

“Placaat. De Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden ... doen te weten: ... dat wy vergeeven, quyttschelden en pardonneeren by deesen de voortboodsgesellen, matroozen en andere die voor dato van deese publicatie sonder behooryck afscheid onsen dienst verlaten hebben of daer uit gedeserteert zijn ...”

's Gravenhage, Isaac Scheltens, anno 1777. Formaat 49 x 40 cm.

1.3 De opstandige boerenjongens die streden voor "Outer en Heerd". Het waren de Brigands.

Bijvoorbeeld:

1790 Deserteurs

“De Staeten van Vlaenderen ... zoo wy doen by desen, dat alle deserteurs zullen genieten een volkomen pardon ende amnestie.”

Tot Gend, by P.F. de Goesin, 9.4.1790. Formaat 35 x 22 cm.

1.4 De honderden deserteurs uit de diverse legers (voornamelijk Spanjaarden) en later ook de ondergedoken conscrits die bang waren voor soldatendienst in de "Grande Armée" van keizer Napoleon.

Enkele voorbeelden:

1631 Deserteurs

"Philips inder gratie Godts, coninck van Castilien ... alle de genen die hen begeven hebben in den dienst van onze vyanden oft hun verrocken in vremde landen oft naer hunne huysen sonder onsen consente ... ende hen willende begeven in onsen dienst van oorloghe ... gheven by dese ... absoluut pardon en vergiffenisse."

Tot Brussel, by de wed. Huybrecht Anthoon, 1631. Formaat 41 x 32 cm.

1745 Oproer

"Bij de Koninginne. Zynde onderricht, dat veele vagabonden ende onbekende persoonen, die men geloof t meest te wesen deserteurs der trouppen van Vranckryck, ... het platlandt aflopen, roovende ende rantsonneerende de passagiers ..."

Tot Gendt, bij D. vander Ween, 21.6.1745. Formaat 44 x 34 cm.

1789 Oproer

"Declaratie en ordonnantie uytbreydende de gene van de keyser ende Koning, raekende de emigratien, Krygstoestellen, By-een-rottingen, en andere samenspanningen tegens de Staet ..."

Tot Gend, by P.F. de Goesin, 26.10.1789. Formaat 35 x 22 cm.

1.5 De regelmatig terugkerende ziekten die de plaatselijke bevolking teisterden.

Enkele voorbeelden:

1779 Rode loop

"Advertentie ... sullen de selve Arme, jun aldus vindende geattaqueert, hun ten koste van den lande mogen adresseeren aan den aengelegen geneesmeester ofte chirurgyn ..."

Tot Brugge, by Joseph van Praet, 26.11.1779, Formaat 43 x 34 cm.

1788 Pokken

"Ordonnantie additionneel aen degene van den 28 september 1768, raekende de inenting van de Kinder Pokskens, van den 3 january 1788."

Tot Gend, by P.F. de Goesin, 1788. Formaat 37 x 22 cm.

z.j. Rode loop

"Directien om sig te bevryden tegens den rooden loop, den welke sig veropenbaart heeft in eenige plaetsen."

Tot Brugge, by Joseph van Praet, z.d. Formaat 31 x 21 cm.

1.6 Allerlei veeziekten die maakten dat de inwoners minder te eten hadden in deze tijden.

Enkele voorbeelden:

1750 Hoornvee

“Remedie tot het genesen van het hoornvee van decontagieuse siekte met succes geëmployeert aen twee koeyen binnen de parochie van Dackenam.”

't Aelst, by Jodocus D'Herdt, z.d. (ong. 1750). Formaat 42 x 33 cm.

1769 Hoornvee

“De gedeputeerde der twee steden ende Lande van Aelst. De besmettelijke ziekte onder het hoorn-vee meer ende meer toenemende, hebben wij noodig geoordeelt te ordonneren alle communicatie af te snyden, met de aenpaelende landen.”

Z.u. Aalst, 12.12.1769. Formaat 31 x 20 cm.

1.7 De opeenvolgende natuurrampen (droogte, wateroverlast, ongedierte) die de mensen tot honger en armoede leidden.

Enkele voorbeelden:

1731 Rupsen

“De president ende raedsliden 's Keyzers van de Romeynen... Alsoo wy door de klachten van verscheyde goede insetenen deser provincie geïnformeert syn, dat het boongewas in by naer heel Vlaenderen door, soodaniglyk is bestaen ende gelyck overgoten met hopen ende poppen van rupsen-zaet ...”

Tot Gendt, van der Ween, 17.3.1731, Formaat 43 x 34 cm.

1780 Rivieren

“Ordonnantie van haere Majesteit van den 12 juny 1780, raekende het instorten ende verslegten der boorden ende bedden van de Rivieren de Schelde, de Leye, den Dender, de Durme ende de Haisne.”

Tot Gendt, by Petrus de Goesin, 6.9.1780. Formaat 36 x 22 cm.

1786 Overstroming

“Ordonnantie van den Keyser ende Koning, raekende de vergoedinge van de schaede die syne onderdaenen hebben geleden door de Hollandsche overstromingen, van den 2 meert 1786.”

Tot Gent, by Petrus de Goesin, 9.3.1786. Formaat 35 x 22 cm.

Door al deze moeilijke situaties, en nog zoveel andere, werden onze Vlaamse gewesten armer en armer. Daarom ook moest de overheid soms met radicale hand ingrijpen om het leven van de armste inwoners te beschermen.

Enkele voorbeelden:

1774 Kortrijk

“Stigting van eene arme-kamer binnen Cortryck, voor stad en schependom goedgekeurd by schepenen, den IX december 1774.”

Tot Cortryck, by Joannes de Langhe, 1774. Formaat 25 x 21 cm.

1794 Antwerpen

“Liefde tot het order. Vrijheyd, Gelykheyd.”

T' Antwerpen, by J. Grange, 15.9.1794. Formaat 42 x 34 cm.

NB: Het betreft hier een aandoenlijke tweetalige ordonnantie over het bedelen van brood door “de arme ongelukkigen deser stad, gedrongen door eenen verslindenden honger.”

Begrijpelijk dat met de verpaupering van het volk ook de misdadigheid meer en meer de kop opstak. Er werd geroofd en ... vermoord, overal ten lande! ...

2 Bendeforming overal in Vlaanderen³

Toen de diefstallen, roverijen en plunderingen, ja zelfs moordpartijen en brandstichtingen, de bevolking de schrik op het lijf joeg, zocht de rechterlijke macht overal de misdadigers op. Gemakkelijk ging dit zeker niet. In de meeste gevallen kende men, ook na onderzoek, de daders niet, bv. te Zerkegem waar pastoor Bouckaert en zijn dienstmeid werden vermoord in 1813⁴. Indien de dader(s) bekend was (waren), werd in de meeste gevallen een opsporingsbericht uitgevaardigd.

Enkele voorbeelden:

1770: Hoogstade

“Portraits van volgende personen suspect van den nacht tusschen den 24 en 25 january 1770 op de prochie van Hoogstaede begaen te hebben diefte met breucke.”

Louis Lusschentier/Pieter Coucke, z.u., z.p., 34 cm.

1745: Sleidinge

“Portrait van Pieter Francis Steenbeke, geboortig van Sleydinge ..., oud omtrent de 32 jaren, hebbende het flink dikker als het recht, zoodanig dat het vleesch over de schoenen is hangende”

z.u., z.p., 33 x 21 cm.

Vroeg of laat werden sommige van de boosdoeners toch gevat en voor de rechtbank gedaagd. Dat de straffen navenant waren aan het gepleegde misdrijf, ja soms veel zwaarder, moge blijken uit een ordonnantie van 1790. Eén voorbeeld uit de vele:

³ Van de Genachte, H.: Beruchte rovers in Vlaanderen, Frankrijk, Engeland, Italië en Spanje. Gent, z.j., 155 p.
Eveneens: Verstappen, J.: Mysterie en misdaad over Vlaanderen. Antwerpen, 1987. - 176p.

⁴ Naert, U.: De Bekegemse omroeper. 1. Bekegem onder Frans bestuur (1796-1815). Eernegem, 1983. - pp. 31-32.

1790: Oproer

“De Staeten van vlaanderen. Alzoo de behoudenisse der publieke ruste is ende wezen moet het pricipaelste inzicht van een gepoliceert land Dat alle de gene, die eenig huys... zullen hebben geplundert ... met de dood zullen gestraft worden.”

Tot Gend, de Goesin, 24.3.1790. Formaat 34 x 22 cm.

Bekijken we even de meest bekende roversbenden uit het Vlaamse landsgedeelte. Wij hebben gepoogd, in de mate van het mogelijke, een beknopte literatuurlijst bij te voegen teneinde de lezer de gelegenheid te geven zelf verder opzoekingen te doen of zijn leeshonger dienaangaande te stillen.

2.1 De "Bokkerijders" in Limburg⁵

Er waren drie roversbenden die Limburg onveilig maakten. De brandbrieven die zij achterlieten werden steeds ondertekend met hun zgn. gildeteken, een bokkenpoot. Vandaar de naam!

De bende was actief, resp. in de periodes 1734-1756 met 200 aanhangers, 1762-1774 geleid door de gebroeders Kirchhoff en de laatste omstreeks 1790 te Meerssen (Ned. Limburg).

Het centrum voor Belgisch Limburg was Wellen. Hier was drossard Clercx de grote boeman voor de bokkerijders die één voor één werden aangehouden en veroordeeld.

Literatuur

- Ecrevisse, P.: De bokkerijders in het land van Valkenburg., 1854.
- Michel, J.J.: Die Bockreiter im Lande von Herzogenrath und Umgebung. in Aachener Gesch.-Vereins, 1882.
- Van Eeden, Fr.: De bokkerijders of het skelet., 1918.
- Pijls, H.: De bokkenrijdersbende met de doode hand., 1924.
- Gierlichs, W.: De geschiedenis der bokkerijders in het voormalige land van 's Hertogenrode., 1940.
- Van Pelt, H.: Bokkerijders in de Kempen., 1943.
- Michiels, J.: De bokkerijders te Wellen en omliggende dorpen., 1950.
- Bussels, M.: Hoe werden de Kempische bokkenrijders ontdekt? In Limburg, 1956. - pp. 225-238
- Van Baelen, P.: De Bokkerijders van Gruitrode. In Limburg, 1956. - pp. 175-182

⁵ Winkler Prins van Vlaanderen. Brussel, 1979, deel 1. - p. 401.

2.2 De Bende van Jan de Lichte in Oost-Vlaanderen⁶

Deze beruchte dievenbende telde 126 leden en had uiteindelijk zes moorden op haar kerfstok. Hun leider, Jan de Lichte, was geboren te Velzeke op 7 april 1723 en werd na een rumoerig proces te Aalst geradbraakt op 14 november 1748.

Bron:

“Vonnissen verleend binnen de stad Aelst, ten laste van menigvuldige Moordenaeren, Dieven, Vagebonden, enz. ..., begonnen 7 oktober 1747 en geeindigt 14 december daernaer.”

Tot Ghendt, by de weduwe Petrus de Goesin en Soon, 1749.

Literatuur

- Boon, L.P.: De bende van Jan de Lichte., 1957.
- Boon, L.P.: De zoon van Jan de Lichte., 1961.
- Simons, G.: Leven en bedrijf van een 18de eeuwse misdadiger: Jan de Lichte in de geschiedenis en de volkskunde. In Oostvlaamse Zanten, 1968, pp. 26-40 en pp. 95-108.
- Braekman, ?.: Over en om Jan de Lichte en de zijnen. In Oostvlaamse Zanten, 1969. - pp. 110-115.
- Simons, G.: Jan de Lichte. in Nationaal Biografisch Woordenboek, 4, 1970. - kol. 498-500.

2.3 De bende van Bakelandt in West-Vlaanderen⁷

De meest tot de verbeelding sprekende roversbende in West-Vlaanderen was wel deze van Bakelandt en zijn trawanten. Ludovicus Bakelandt was een onecht kind dat geboren werd te Lendeledede op 17 januari 1774.

De bende bestond, volgens het strafbundel, uit 33 leden (25 mannen en 8 vrouwen) alhoewel er blijkbaar nog meer trawanten waren. Onder de betichten: Jan Busschaert, Petrus Cloet, Alexander Danneel, Petrus Hemst, Henri Roose en Barbara Bruneel, allen uit Torhout/Ichtegem alsook Macharius Roose uit Aartrijke⁸. Op 2 november, nadat Bakelandt en enkele trawanten te Ichtegem werden aangehouden, was het zover: 23 veroordeelden werden voor de Halletoren op de Brugse Markt gehalsrecht⁹. Enkele anderen werden tot lange gevangenisstraffen veroordeeld.

⁶ idem, deel 4. - p. 178.

⁷ idem, deel 1. - p. 259.

⁸ Verleyen, H.: De roopijp-fontein en haar omgeving aan het slot van Wijnendale. Torhout, 1975. - pp. 22-23.
Andere: Desmet, M.: Een trawant van Baekelandt woonde te Aartrijke. In: H.K. David Jonckheere, 2de jg. (1978), nr. 7, pp. 54-59.
Naert, U.: De bende van Bakelandt te Aartrijke. In: H.K. David Jonckheere, 8ste jg. (1984), nr. 30. - pp. 41-44.

⁹ Naert, U.: Bakelandt en de guillotine. In: H.K. David Jonckheere, 1ste jg. (1977), nr. 2., pp. 20-21.

Bron:

“Sententie uytgesproken door den crimineelen regtsbank van het departement der Leye, in daeten tweeden Fructidor elfste Jaer der Fransche Republyke, eene en onverdeelbaer, jegens Ludovicus Baekelandt en zyne medepligtige.”

Tot Brugge, by F. van Eeck, boekdrukker in d'Hoogstraete, den 10 Brumaire jaer XII (2 November 1803).

Literatuur

- Huys, V.: Baekelandt of de roversbende van 't Vrijbosch. Gent, 1890, 541 p.
- Baekelandt en zijn roversbende in het vrijbosch (in 20 afl.) Antwerpen: z.j.-830p.
- P.D.C.: Baekelandt en zijn talrijke bende in eene grote uitgestrektheid van West-Vlaanderen tijdens het einde der 18de en het begin der 19de eeuw. (12 verb. uitgave, ca. 1900). - 214p.
- Strubbe, E.: De bende van Baekelandt, hare misdaden en veroordeling volgens het bewaarde proces-verbaal. 1928.
- Jonckheere, D.: De waarheid over de roversbende van Baekelandt. Torhout, z.j.. - ca. 1955
- Germonprez, F.: Lodewijk Baekelandts afstamming en familie. Zijn jeugd en het bewogen tijdsbeeld. In De Leiegouw, X(1968). - pp. 221-230.
- Germonprez, F.: Dossier Baekelandt (roman). 1964.
- Germonprez, F.: Lodewijk Baekelandts dossier. in De Leiegouw, X(1968). - pp. 69-85 en 199-215.
- Top, S.: De bende van Baekelandt. Handzame, z.j. . - 308p.

2.4 Andere roversbenden

Nog andere benden waren actief op Vlaamse grond.

Zo vernoemen wij er nog enkele¹⁰.

2.4.1 De roversbende *Flamez-Hommez* in het Ieperse

In 1773 werd de minderjarige Philippe Flamez schuldig bevonden aan doodslag. Hij werd veroordeeld *"de tyd van veertien daegen opgesloten te zyn in een myte onder de sobere noodruft van water en brood"* met kastijding de eerste en de laatste dag.

Literatuur

- Viaene, A.: Vijf eeuwen vangenis: een overzicht van oude en nieuwe benamingen. in Biekorf, 79ste jg.(1979), nr. 7-8. - p. 204.

¹⁰ Winkler Prins van Vlaanderen. Brussel, 1979, deel 1. - p. 327.
Andere: G. Simons en J. Verstappen, Roversbenden in Vlaanderen, 196.
K.C. Peters: Volkskundige aantekeningen, 1962 (met bibliografie over o.a. de Bokkerijders).

2.4.2 De roversbende "De Binders" of "De Voetbranders" in het Hageland (Oost-Vlaanderen)

Het waren zwervende soldatenbenden die, om aan informatie te geraken, (vb. waar het geld weggedoken zat), de slachtoffers letterlijk het vuur aan de voeten legden om te be-
kennen.

Literatuur

Callewaert, P.: De Binders in het Schelvedepartement. Verkenning van de groepscriminaliteit in Oost-Vlaanderen ten tijde van Salembier en Bakelandt, 1797-1806. in: Biekorf, 1979. - pp. 291-299.

2.4.3 De roversbende van Wildemauwe in en om rond Aalter

Ook de omgeving van Aalter kende bange tijden toen de bende van Wildemauwe er huis hield, zowel bij de rijke als de arme.

Literatuur

Van de Genachte, H.: Rond Aalter in de Fransche tyd, of de gruweldaden van Wildemauwe en zyne spitsbroeders. Gent, 1904. - 623p.

2.4.4 De bende van de Tongsnijders in het Pajottenland (Oost-Vl.)

Ook het Pajottenland kende zijn bende die er opereerde in de 18de eeuw en die blijkbaar wreedaardig te keer ging om eerst bekentenissen af te dwingen en daarna de slachtoffers te verminken zodat zij niet meer konden spreken.

Literatuur

Op heden nog geen dokumentatie gevonden.

2.4.5 De roversbende Ruys in Oost-Vlaanderen

Van roven komt moorden! Zo ook te Rooborst waar in 1845 de plaatselijke pastoor op een vreselijke wijze om het leven werd gebracht.

Literatuur

Moord op den eerweerden heer Franciscus Van Hollewynkel, pastoor te Rooborst. Zaak van K. Ruys en medebeschuldigden. Gebeurd den 20 maart van het jaar 1845. Rechterlijke kronijk. Hof van Assisen van Oost-Vlaanderen. Zottegem, 1845. - 75p.

2.4.6 De roversbende van Abel Pollet aan de Schreve

De bende had 132 misdaden op haar actief: diefstal, inbraak, vier moordpogingen en zes moorden. Op het proces werden vier terdoodveroordelingen uitgesproken met gebruik van het schavot. De executie gebeurde te Bethune (N.-Frankr.) op 11 januari 1909.

Literatuur

Van Contich, J.: Abel Pollet en de bende van Hazebroeck. Antwerpen, z.j.. - 983 p.

2.4.7 De bende *Verstuyft-Van Hoe* in Oost-Vlaanderen.

Deze is wel van jongere datum. De bende werd te Gent in 1924 veroordeeld voor 14 moorden waarbij zware straffen werden uitgesproken.

Literatuur

De bende Verstuyft-Van Hoe en C° voor het Assisenhof te Gent, februari-maart 1924. Ledeberg, z.j.- 383p.

2.5 Roversbenden buiten Vlaanderen

Had Vlaanderen zijn bekende roversbenden (de Bokkenrijders, Jan de Lichte, Bakelandt), ook onze omliggende landen hadden die.

De meeste bekende:

2.5.1 Duitsland

Hier was **Schinderhannes** de grote boeman (†1808)

Literatuur

Franke, C.M.: Der Schinderhannes in der deutschen Volksüberlieferung. 1958.

2.5.2 Frankrijk

Jacques Cartouche (in werkelijkheid Louis Bourignon)

Hij maakte Parijs en omgeving onveilig en wist lange tijd op vrije voeten te lopen. Na een kort leven (1693-1721) werd hij gegrepen, veroordeeld en geëxecuteerd.

Literatuur

De Ley, H.: Cartouche of de gestrafte Booswig. Een vergelijkende bronnenstudie. 1944.

3 OOK LICHTERVELDE KENDE ZIJN ROOF- EN MOORDENAARSBENDE

Maar ook dichterbij ons, te Lichtervelde, woonde op het einde van de 18de eeuw een gezin dat leefde van roof en moord.

3.1 Het gezin *Schoonvaere-Monstrée*¹¹.

Na het huwelijk van Theodoor Schoonvaere, zoon van Antonius en geboortig van Lichtervelde, met de even oude Livine Monstrée, dochter van Gerardus en geboortig van Loppem, betrokken zij een kortwoonst te Oostkamp. Dit gebeurde halfweg de 18de eeuw. Daar werden hun kinderen geboren, althans deze die wij verder zullen bespreken, nl. Isabella (°1755), Joannes (°1757) en Willem (°1762).

¹¹ Dewulf, R.L. ; Heus: De volkstelling te Lichtervelde 1748. Brugge: VVF. Gaf ons geen enkele aanwijzing omtrent de persoon van Theodoor Schoonvaere alhoewel hij geboortig was van Lichtervelde. Blijkbaar was hij in 1748 reeds verhuisd.

Om zijn gezin op zekere dag, begin maart 1762, te kunnen eten geven, kon vader Theodor niet weerstaan aan de visreuk bij een leurder langs de openbare weg. Hij stal een portie, trok er mee naar huis en ... er was "tafelkermis" voor het gezin.

Maar niet voor lang! Theodoor "voelde" de arm der wet en vertrok met het ganse gezin op 12 maart 1762 holderdeholder naar Sint-Pieters-op-den-Dijk. Na een zeer kort verblijf aldaar ging het richting Lichtervelde, zijn geboortedorp. Hier werd een stukje velderij, genoemd het "kosterken" in cheins genomen voor 4 gulden per jaar. Er werd door hem een klein huizeke op gebouwd, ten westen van de Kasteelstraat, richting Zwevezele. Bij de vercheinzing van de grond was een belangrijke clause voorzien: indien de cheins drie jaar naeen niet werd betaald zou het huizeke de eigendom worden van de grondbezitter.

3.2 Roven om den brode ...

Om én in het onderhoud van zijn gezin én in de afbetaling van de cheinspacht te voorzien bedelde Theodor, samen met één of meer van zijn kinderen. Gezien dit bedelen bij de wet verboden was, diende dit "in den duik" te gebeuren wat het dagelijks budget niet groter maakte, integendeel. Om dit verlies te compenseren, gebruikte hij dan ook zijn vingervlugheid. Alles wat niet te zwaar of te warm was, eigende hij zich toe. Maar de kruik ging te water tot ze brak ...

3.2.1 Aanranding op de persoon van Lichterveldenaar Ivo van de Kerkhove (1769/1770)¹².

Op zekere avond kwam Ivo van de Kerkhove huiswaarts van de parochie Zwevezele. Hij diende daarbij de kortwoning van de Schoonvaeres te passeren maar werd in de onmiddellijke omgeving daarvan overvallen. De booswichten waren uit het bos, de "kwaeden keizer"¹³ gesprongen en namen Ivo de luttele spullen af die hij bij zich had. Blijkens de gegevens uit de procesbundel kon Ivo niet meer verhoord worden, gezien hij intussen overleden was.

3.2.2 Inbraak te Torhout bij Daniël van Belle (nov. 1776)

Het was Jan Schoonvaere, de zoon, die in november 1776 door een ongesloten venster binnenkroop op de hoeve van Daniël van Belle.

Hij stal er enkele waardevolle stukken alsook een geldkoffertje. Maar hij werd betrapt door boer van Belle en vluchtte.

In september 1771 kruisten boer van Belle en Jan Schoonvaere elkaar langs de openbare weg. Deze laatste wilde de boer het hoofd inslaan, daarbij geholpen door zijn vader die dreigde de boer de ledematen te verbrijzelen. Maar gestoord door voorbijgangers in hun dreigementen dropen zij af. Daarop heeft boer van Belle klacht neergelegd, feit dat nu bij de bestraffing van de Schoonvaeres ten laste werd gelegd.

¹² Dewulf, R.L. ; Heus: idem, p. 27 vermeldt in 1747 Ivo (vanden) Kerkhove als 11-jarige jongen. Moeder Judoca De Sloovere "beboerde" 29 gemet 0 lijn 45 roeden land als weduwe in 1ste huwelijk met een zekere Steeman (waarvan 1 kind), in 2de huwelijk met een zekere Kerkhove (waarvan 8 kinderen) en nu als echtgenote van Ivo Bossow (waarvan 1 kind). De 8 kinderen Kerkhove staan daarbij vermeld als volgt: Joseph (13j.), Francisca (12j.), Ivo (11j.), Isabella (10j.), Marie (9j.), Anna Theresia (8j.), Philippus (7j.) en Godelieve (6j.).

¹³ Dit bos lag noordoost van de Kasteelstraat, tussen Breden Steger en Turfhouwe (nvdr).

3.3 De moord op het Lichterveldse gezin Van den Kerckhove 13 februari 1777¹⁴

Het geldtekort bij de Schoonvaeres was zo nijpend geworden dat stilaan bij hen het plan groeide om een roofmoord te plegen. Om hun wandaad te verdoezelen, hadden de drie mannen het volgende plan opgevat: vader Theodoor zou in de vooravond staan babbelen tegen gebuur Nikolaas van Wynsberge, zeggende dat hij moe was en vroeg ging slapen; de zonen Jan en Willem waren bij gebuur Joannes van de Velde tot 11 uur 's avonds om dan ook zagezegd te gaan slapen.

Om middernacht was het zover! Ieder van de drie had één of ander stuk alaaam mee als wapen: *"een grooten averreschen knorre-stok met yzeren pinne, twee pek-haeken, eene yzere harre ofte kruyne, ende eenen yzere hamer"*.

Deze stukken waren verdeeld als volgt: Theodoor had bij zich de *"knorre-stok met yzere pinne"* alsook zijn *"dagelyks plom-puntig mes"*; Willem droeg den *"pek-haek met de korste latte"* alsmede de *"voorzeyde harre"* maar ook een *"groot scherppuntig luykermes met kromme bruynagtigen hertshoorn hegt"*; Jan droeg de hamer, de *"pekhaek met de langste ende breedste latte"* en een *"dagelyks blamuyser luyker-mes"*.

In volslagen duisternis vertrokken zij uit hun kortwoonst, langs de Ketelbuisstraat tot aan de kruising waarop zij de Torhoutstraat namen tot aan het hoevetje waar resp. Jan Van den Kerckhove en zijn vrouw Theresia de Sloovere, alsook Jans broer Arnoldus, woonde. Het was Jan Schoonvaere die met een houten latje doorheen de spleet in de achterdeur de deurkruk kon omhoog heffen zodat deze ontsloten werd. Daarop trokken de drie schurken naar binnen en vonden bij de brandende haard de beide broers Jan en Arnold, dommelend van de warme gloed in het gezicht. Vrouw Theresia lag reeds te bed.

Beide broers waren zo geschrokken dat zij holderdebolder het huis uitvluchtten, nadat zij beiden reeds waren geslagen. Arnold kreeg een slag van Theodoor met zijn knorre-stok en Jan kreeg een slag van Willem Schoonvaere met de harre nadat Jan Schoonvaere hem had gemist met de hamer.

Theodoor Schoonvaere achtervolgde de vluchtende Arnold Van den Kerckhove over het erf. Hij vluchtte door de balie langs de Torhoutstraat, richting Lichtervelde dorp. Maar Theodoor haalde hem in en velde hem met een zware slag van de knorre-stok op het slaapbeen. Arnold wankelde tegenaan de gracht, kreeg een wilde duw van Theodoor en viel in de sloot waar hij in het koude water verdronk.

Jan Schoonvaere velde Jan Van den Kerckhove op het erf zelf. Het slachtoffer kreeg een kap van de pikhaak en daarna een zodanige slag van de hamer dat de hersenen uiteenspatten.

De jonge Willem Schoonvaere nam de vrouw voor zijn rekening. Gewekt door het woeste geweld en geroep van haar broers was zij opgestaan en wilde naar de deuropening. Willem sprong toe en stak haar met zijn zakmes in het gezicht, de borst en de buikstreek. Daarop kreeg zij ook nog een kap met de pikhaak. Ook zij overleefde dit niet, maar bloedde uit op haar bed.

¹⁴ Dewulf, R.L. ; Heus, idem, p. 8. De bewoners waren "keuterboertjes" met amper 6 gemet 2 lijnen 50 roeden "beboerde" grond. Weduwe Vincent Taon woonde er met haar zoon Jacobus Taon en haar vier zonen vanden Kerckhove: Arnold (28j.), Joannes (24j.), Joanna (20j.) en Petronella (15j.)

Bij de terugkeer van Theodoor Schoonvaere op het erf zou deze, met zijn knorrestok voorzien van de ijzeren pin, nog een zware stoot gegeven hebben aan de reeds overleden Jan Van den Kerkhove waardoor de linker kaak werd doorboord en het kaakbeen gebroken. Ook Willem Schoonvaere, die intussen uit de woning was gekomen, zou met zijn luykermes nog drie of vier lange sneden in het gezicht hebben gekerfd.

Jan Schoonvaere die intussen tot bij het doodsbed van de vrouw was gekomen, heeft deze laatste met de hamer nog meerdere slagen op het hoofd gegeven zodat het voorhoofdsbeen geheel verbrijzeld werd zodat de hersenen op de grond lagen verspreid. Intussen waren Theodoor en Willem Schoonvaere ook naar binnen gekomen. Theodoor heeft daarop haar dode lichaam, bij haar hemd trekkend, uit het bebloede bed gesleurd tot in het midden van de slaapkamer.

Eens de drie moordenaars binnen waren en wisten dat hun slachtoffers vermoord waren, kon gezocht worden naar mogelijke buit. De openstaande kleerkoffer werd overhoop gehaald: de klederen uitgeschud en op de grond geworpen, de effecten overal verstrooid. Maar uit een kleine lade, links in de koffer, haalde Theodoor uiteindelijk vijf nieuwe Kronen, in een klein lijnwaden doekje gewikkeld. Meer was er niet te vinden. Een magere buit voor zulk een misdrijf!

De terugkeer naar de kortwoonst van de Schoonvaeres gebeurde niet helemaal onopgemerkt. Zij volgden dezelfde route zoals bij het doorgaan maar halfweg werden zij door een daar wonende vrouw toegeroepen: "*Schavuyt jaegers, waer loopt gy zoo laete?*" waarop geen enkel antwoord kwam. (Deze notitie volgens het strafbundel). Beide vrouwen, echtgenote Livine en dochter Isabella, wachtten uiteindelijk de drie boeven op en openden de deur bij hun thuiskomst. Kwestie van zo snel mogelijk van de weg te zijn! Theodoor gaf de luttele geldbuit af aan zijn vrouw. Dan kon de schoonmaak van de moordwapens beginnen. Alle stukken werden afgewassen, indien nodig afgeschraapt waar nog bloedvlekken waren, en gedroogd. Daarna werden de stukken weggeborgen op zolder in het strodak.

Enkel de knorrestok was weg: Theodoor had de ijzeren pin er afgehaald en in de waterput van gebuur Niklaas van Wynsberge geworpen, de stok zelf kapot geslagen en alle stukken verbrand.

Vroeg in de voormiddag van dezelfde dag was de moordpartij bekend. Lichtervelde stond in rep en roer, op iedere straathoek werd de misdaad besproken. Ook de wet werd erbij geroepen. Deze deed in alle stilte haar werk, langzaam maar zeker ...

Toen deze de nodige vaststellingen gingen doen, kwamen meerdere nieuwsgierigen een kijkje nemen. Onder hen, jawel, Theodoor en Jan Schoonvaere. Mogelijks uit wroeging gedreven, dropen zij vroegtijdig af. Om de schijn te redden gingen de twee broers, Jan en Willem, slapen bij de gebuur Niklaas van Wynsberge om, zogezegd, hun onschuld staande te houden.

De beide vrouwen, Livine en Isabella, roddelden langs de straat meer dan hun lief was. Maar zoon Jan Schoonvaere stak hun daarbij de loef af. Hij vertelde aan iedereen die het horen wilde dat hij de moordenaar kende, feit waarvoor hij door de vierschaar werd verhoord op 20 april 1777. Hier viel hij, figuurlijk dan wel, door de mand. Hij geraakte zodanig verward in zijn eigen leugens dat ontkennen onmogelijk werd. Daarop werd het vijftal op 5 mei van de driedubbele moord beschuldigd en opgesloten in de gevangenis te Brugge.

3.4 Bestrafing van de misdaad

Na dagenlange verhoren was alles klaar voor de rechterlijke macht. Alles was opgebiecht, tot in de kleinste details toe. Juni 1777 was de maand van de waarheid. De Vierschaar van het Brugse Vrije was in zitting bijeen om de daders van deze vreselijke moord te be-rechten. Steunend op de bekentenissen van de moordenaars en medeplichtige vrouwen, op de wettelijke informaties over de vijf beschuldigen, op hun vroegere diefstallen en ro-verijen, op de aangrijpende lijkschouwingen en alle bevindingen op en om de hoeve, ver-oordeelde de zetelende Vierschaar hem op 28 juni als volgt:

- Theodoor Schoonvaere, 60 jaar:

Hij diende vanuit de gevangenis gesleept te worden tot voor het landhuis van het Vrije, met de knorrestok en ijzeren pin, aan de hals. Eenmaal ter plaatse zou hij op een horizon-taal houten kruis worden vastgebonden om zo zijn twee zonen zien bestraf te worden. Daarna zou de beul twee zware slagen met de knorrestok op zijn hoofd geven alsook een prik in de linkerkaak met de daaraan bevestigde pin. Daarna diende hij geradbraakt te worden tot ter dood. Nadien diende het lijk op een openbare plaats tentoongesteld te wor-den als ... voorbeeld. Zijn ganse bezit, zowel goederen als meubelen, werden verbeurd verklaard. Het huisje, waarvoor hij de laatste drie jaar geen cheins meer betaald had, kwam rechtmatig toe aan de grondeigenaar.

- Jan Schoonvaere, 20 jaar:

Werd eveneens uit de gevangenis tot voor het landhuis van het Vrije gebracht, voorzien aan de hals van de moordhamer alsmede de pikhaak. Na op een horizontaal dwarskruis te zijn gebonden, kreeg hij twee slagen op het hoofd door de beul met de oorspronkelijke moordhamer, alsook twee kappen met de pikhaak. Daarna werd hij geradbraakt tot de dood volgde. Zijn lijk werd eveneens naar de publieke plaats gebracht om tentoongesteld te worden als afschrikking voor anderen.

- Willem Schoonvaere, 15 jaar:

Ook hij werd vanuit de gevangenis tot voor het landhuis van het Vrije gebracht met aan de hals het mes waarmee hij de vrouw vermoordde. Hij werd "*met de bast aen een galge ge-straft*" tot de dood volgde. Evenals de beide andere lijken werd ook het zijne tentoonge-steld tot voorbeeld van afschrikking.

- Livine Monstrée, 60 jaar:

Zij was aanwezig bij de executie van haar man en beide zonen. Uiteindelijk werd zij ver-oordeeld tot 40 jaar opsluiting in het "*Correctie-huys*" te Gent.

- Isabella Schoonvaere, 22 jaar:

Haar veroordeling was, als jonge dochter, zwaar om dragen: 30 jaar opsluiting te Gent.

Wij meenden dat deze driedubbele terechtstelling zeker een notitie waard zou zijn in het dagboek van de Bruggeling M.F. Allaert¹⁵ maar wij vonden er geen. Ja, soms zijn dergelij-ke vreselijke feiten alledaagse onbenulligheden...!

¹⁵ Schouteet, A.: Ghedinckboeck van M.F. Allaert. Brugse Kroniek over 1711-87. Brugge, 1953.

Zo was, volgens de rechterlijke macht van de Vierschaar van het Brugse Vrije, gerechtigheid geschied. De Lichterveldse inwoners konden herademen.

Heemkundige kring Karel Van de Poele

4 Bijlagen

4.1 “Criminelen heesch”

Van wegen mi'Her *PIETER FRANCOIS VINCENT, BURGRAEVE DE VOOGHAT*, erfagtig Ridder van het *H. Roomsche Ryk*, Heere van *Kruyseeke, Barizeele, ten Doorn, Buremont ende Erkegem*, mitsgaders *Hoog-Balliu van den Lande van den Vryen, ende Jor. PHILIPPE DE STAPPENS*, Heere van *Nieuwenhove*, Burgemeester van den *Commune van den zelve Lande*, is my gelast jegen u, *Theodor Schoonvaere*, zone van *Antone*, oud omtrent de zestig jaeren, geboortig van de *Prochie van Lichtervelde*, ende lest aldaer gewoont hebbende, ende u, *Guilliam Schoonvaere*, zone van *Theodor*, oud beth dan vyfthien jaeren, geboren ter *Prochie van Oostcamp*, ende lest gewoont hebbende ter gone van *Lichtervelde*, ende u, *Jan Schoonvaere*, zone van *Theodor*, oud twintig jaeren, geboren ter *Prochie van Oostcamp*, ende lest gewoont hebbende ter gone van *Lichtervelde*, ende u, *Livine Monstrée*, dogter van *Geeraerd*, oud omtrent de zestig jaeren, geboren ter *Prochie van Lophem*, ende lest gewoont hebbende op de gone van *Lichtervelde*, Huysvrouwe van *Theodor Schoonvaere*, ende eyndellinge u, *Isabelle Schoonvaere*, dogter van *Theodor*, oud 22 jaeren, geboren ter *Prochie van Oostcamp*, ende lest gewoont hebbende ter gone van *Lichtervelde*, ofte zoo gy-lieden met naemen ofte toenaemen anderzins moogt wezen genaemt, alhier present, te vertoonen het naervolgende.

Alvooren, dat het by Haere *MAJESTEYTS* Placcaeten zeer strengelyk is verboden te bedelen, stelen ende rooven, namentlyk by nagte ende met afglist; dat het is den eersen ende voornaemsten pligt van alle ouders hunne kinderen op te brengen in de vreeze Gods, ende in de *Christelyke Katholyke Religie*; mitsgaders die op te voeden tot voordeel ende welvaeren van den *Staet*; ende dat niet zoo strydig en is jegens de goddelyke, naturelyke ende wereldlyke *Regten*, dan *Synen* even-mensch moorddadiglyk omhals te brengen ende het leven te benemen, besonderlyk in syn eygen huys ende woonste, met echten opgezette wille uyt baetzugt, ende, dat schroomelyk is, by eene voordedagte *domestique beraeminge* ende besluit tusschen ouders ende hunne kinderen.

Alle welke onaengezien is het nogtans zoo, dat gy, *Theodor Schoonvaere* in huwelyke getreden zynde met u, *Livine Monstrée*, u hebt nedergezetz in de *Prochie van Oostcamp*, alwaer gy onder andere kinderen hebt gewonnen, u, *Isabelle, Jan ende Guilliam Schoonvaere*, ende dat gy door uwen onregtveerdigen ende buytenspoorigen handel verkegen hebbende den naem van eenen dief ende geweldenaer, in de maend *Maerte* van den jaere 1762 van *Officiewege* zyt gerechercheert geworden ter oorzake van eene *Visch-diefte*, door u begaen op den *publiquen weg* leydende naer *Brugge*, om aen welk vervolg u te ontrekken, gy op den 12, der gezeyde maend *Maerte* de *Prochie van Oostcamp* hebt verlaeten, ende naer een kort verblyf op de gone van *Sint-Pieters* op den *Dyk*, met geheel uw huysgezin u hebt begeven naer de *Prochie van Lichtervelde*, plaetze uwer geboorte, alwaer gy een partieken veld-Busch, in een *Leen*, genaemt, de *Kosterken*, hebt in cheynse genomen voor ende om de somme van vier gulden 's jaers; mitsgaders, daer op gebauwt een huysken van westen de *Kasteel-straeete*, leedende naer *Zwevezele*, met expres bestprek, dat gy by gebreke van betaeling van dry naer een volgende jaeren, vervallende van uw regt van chense, den eygenaer uw huysken vermogte t*Synewaerts* te nemen, de helft in liggende ende de helft in staende weerde; van welken cheyns met den lesten der voorleden maend *April* tot dry jaeren zonder betaeling zyn verschenen.

Hebbende gy, Theodor Schoonvaere, in het gezeyd huyszen van in den jaere 1766, voorwaerts uw huysgezin ten deele ondersteunt met het gone vgy door den roof hebt konnen bekomen van uwe gebeuren, ende van de opzetene van het Canton, namentlyk by ontyden, schoon zoo gy tot verblindinge voortsgaf by nagte niet te durven uytgaen, ende ook met het gone gy in uwe verscheyde uytlooppingen u hebt weten toe te eygenen, waer toe uwen bedel-zak u zeer dikwils voor dekmantel heeft gedient; alwaer gy uwe kinderen, in plaetze van die in de vreeze Godts op te voeden, door uw verderfelyk exempel hun tot kwaed ook hebt gebracht: want gy, Jan, wandelende in de voetstappen van uwen vader, niet alleen ten uyttersten en zyt suspect van in deszelfs tegenwoordigheyd te hebben gestolen, nemaer ook van verscheyde Dieften, zoo met den zelven uwen vader als anderzins, te hebben begaen, ende andere daer toe opgewekt, mitsgaders van in ofte omtrent de maend November van den jaere 1775, ten Hove van Daniel van Belle, op de Prochie van Thourhout, te zyn gegaen in den Huyze langs de ongeslotene venster, aldaer te hebben ontdregen eenige kleyne Effecten, ende den gesloten koffer, wies de yzere lippe van het slot alreede was geforceert ende gekromt, te hebben opengebroken, waer't by aldien gy niet en hadde gezien geweest, ende op de vlugt gedreven door den gezeyden Daniel van Belle, den welken gy in het leste van de geplseerde maend September ontmoetende, wilde het hoofd inslagen, hadde gy daer van niet wederhouden geweest, en gy, Theodor, hebt verdreygt, van kanten krygende, armen ende beene te kraeken, ten opzigte het zelve fait van u, Jan, door hem, Van Belle, rugtbaer was gemaekt.

Tot zoo verre, dat gy beyde, Theodor en Jan Schoonvaere, op de Prochie van Lichtervelde ende in de omliggende plaetzen, zonderlinge op het Canton van uwe woonste, wierd aenzien voor twee Geweldenaers ende Roovers van Professie, van het Publicq geschouwt, van de gebeuren gevreesd, ende geschroomt door de gone, die langs de publicque Baene by ontyde gehouden waeren voorby uwe woonste te passeren: want gy-lieden verdagt zyt van ledent omtrent de zes jaeren, beyde springende uyt den Bosch, genaemt, den kwaeden Keyzer, ende gelgen digte by uwe woonste, te hebben aengevallen wylent Ivo van den Kerckhove, die alsdan in den avond afkwam van de Prochie van Zwevezele.

Maer altyd voortsvaerende, van kwaed tot erger, hebt gy, Theodor Schoonvaere, bekent, dat gy, om geld te hebben, ten eynde van te betalen de voorgezoerde agterstellen van cheynse, ende iets door u in eene Venditie gekogt, hadde verzint het schroomelyk ontwerp van te gaen vermoorden ende bestelen het huysgezin Vanden Kerckhove ter gezeyde Prochie van Lichtervelde; mitsgaders van op den Asschen woensdag lest, ofte op den volgenden donderdag, zittende by het vier, het zelve te hebben voorgesteld aen uwe twee zonen, ten aenhooren van u, Livine ende Isabelle, die (zoo gy zegt, Theodor) daer op hebt geantwoord, dat gy deze zake u niet aen en trok, en sy konden doen wat sy wilden, ende nog veel erger, waer't dat men u, Jan ende Guiliame moeste gelooven: het gone gy, Jan, van uwen kant zoo aenstonds hebt toegestemt, ende waer op gy, Guiliame, hebt gezeyd, niet te hebben geantwoord.

In plaetze, dat gy, Theodor, u middelertyd zoude hebben bedaert, dat gy, Livine Monstrée, met smeeking ende traenen hem, uwen man zoude hebben getragt van een zoo grouwzaam voorwerp af te keeren, ende door uw moederlyk gezag uwe kinderen daer van te onthouden, in plaetze dat gy, Jan, ondertusschen u weder zoude hebben beraeden, ende dat gy, Guiliame, in dien tyd zoude hebben gezogt eene gelegentheyd om u van de uytwerkinge van zoo een afgryzelyk voornemen te ontvinden; in plaetze dat gy Isabelle, met eerbiedige vertooningen ontrent uwen vader, ende met goede voorstellingen ontrent uwe broeders, hun alle zoude hebben getragt van een zoo vreeddaerdig besluyt af te weeren.

Edog is het in contrarie van alle dies gebleken, dat gy, Theodor, in den avond van den 13 der lestge-passeerde maend Februarii, naer tuwen huysze eenigen tyd te hebben geklapt met uwen goeden gebeur, Nicolaus van Wynsberge,

tot eene oogverblindinge, ontrent de agt uren u hebt begeven naer uwe slap stede ; ende dat gy, Jan ende Guiliame, naer van de zes uren voorwaerts den avond te hebben overgebracht in de woonste van uwe gebeur, Joannes vande Velde, ontrent de elft uren zyt t'huys gekomen, naer dies Nicolaus van Wynsberge alreede daer uyt was vertrokken, als wanneer gy, Guiliame, zegt, u tot uwe ruste te hebben begeven, ende gy, Jan, gekomen zynde by de slaep-stede van uwen vader, gy-lieden dry hebt bekent, dat gy, Theodor, aen u, Jan, hebt gezeyd dat, gy daer naer toe zoude hebben getrokken, waer naer gy, Theodor, opstaende, hebt bekent te zyn gegaen in het onderlat van uwen huize, by de slaep-stede van u, Guiliame, ende u weygerende van mede te gaen, te hebben doen opstaen ende getrokken uyt het bedde.

Als wanneer gy-lieden dry alzoo bereyd zynde, om uw schroomelyk voorwerp uyt te werken, hebt bekent daer toe voor instrumenten te hebben verkoren eenen grooten avarasschen knorre-stok, met yzere pinne, twee pek-haeken, eene yzere harre ofte kruyne, ende eenen yzeren hamer, waer mede gy-lieden, alzoo gewapent, ontrent den middernagt, uyt den huize, langs de Ketelbuys-straete, ende inkeerende het Kruyse, langs de Tourhout-straete, zyt vertrokken naer den huize ende hove bewoont door Aernout, mitsgaders Jan vanden Kerckhove ende deszelfs huys-vrouwe Therese de Sloovere, ter Prochie van Lichtervelde, volgens uwe bekentenissen voorzien, gy, Theodor, van den gezeyden knorre-stok met yzere pinne, ende van uw dagelyks plompuntig mes, gy, Guilame, van den pek-haek met de korste latte, alsmede van de voorzeyde harre, ende van uw groot scherppuntig luyker-mes met krommen bruynagtigen hertshoorn hegt, in den regten zak van uw kleed, ende gy, Jan, van den hamer, van den pe-haek met de lanste ende breedste latte, ende van uw dagelyks blamuyser luyker-mes, welke instrumenten ten dage van uwe apprehentie, ten deele op u bevonden, ende ten deele van Officiewege t' uwen huize afgehaelt, gefequestreert, mitsgaders aen u, dry, zyn geproduceert geweest ende erkent.

Gy-lieden dan op de Hof-plaetze van de voornoemde drie persoonen Vanden Kerckhove gekomende zynde, hebt gy, Jan, bekent van met een plat gesneden stokken de houte klinke te hebben opgeheven door de spleet van eene agterdeure, komende in het noordeynde van den Huize, de welke gy waerschynelyk te vooren alreede hadde bespied, ende naderhand van Officie wege afgehaelt ende gesequestreert zynde, effectivelyk is bevonden met eene lange borste in de eerste planke, dweersende de Klinke: aen u Theodor, ge exhibeert ende door u erkent ; ende de Klinke door u, Jan, in de tegenwoordigheyd van den Regter door de spleet gedaen opheffen.

Langs welke Deure gy-lieden drie hebt bekent te zyn binnen huize gegaen, ende aldaer in de Keuken gevonden te hebben nog opzittende by het vier elk aen eenen kant van de schauwe: Jan ende Aernout vanden Kerckhove, de welke gy-lieden ook hebt bekent zoo aenstonts op het lyf te hebben gevallen, ende gy, Theodor van aen Aernout met uwen knorre-stok te hebben toegebracht eenen slag; gy, Jan, van naer hem geslagen hebbende met uwen Hamer te hebben gemist, ende gy, Guiliame, van aen Jan vanden Kerckhove, te hebben gegeven eenen trek op het hoofd, zoo gy eerst hebt gezeyd, met eenen Stok, ende daer naer bekent met de yzere harre ; welke twee persoonen ten uyttersten verbaest, bevangen met angst ende vreeze, ende alreede verdooft door de slagen nog uyt den huize zyn gevlugt, als wanneer gy, Theodor, agterlopende ende vervolgende (zoo gy hebt bekent) Aernout Vanden Kerckhove, over de Hof-plaetze door de baillie langs de Tourhout-straete zuydwaerts naer het Dorp van Lichtervelde, ontrent de negenthien roeden van het hof gat, tot jegens een gragtjen ofte water- putjen, aen den zelve met uwen knorre-stok hebt toegebracht eenen zoo vehementen slag op de regter slaepspeer, dat huy bezwykende, gy hem hebt gestooten ende doen vallen in het gezeyde gragtjen, in het welke, hy by-naer gansch onder water, is versmagt ende naderhand gevonden.

Hebbende gy, Guiliame bekend, dat gy hoorende de Huys-vrouwe van Jan vanden Kerckhove, kermen ende moord schreeuwen in haer bedden ofte slap-stede, in het onderlat van oosten den huuze, langs de deure komende in de voormelde keuken zoo zeffens tot haer zyt gelooopen, ende haer vastnemende ende houdende by de handen, uyt den reger zak van u kleed hebt getrokken u voorzeyde groot luyker-mes, mitsgaeders haer daer mede zoo op het hoofd ende in het aenzigt als op de voordere deelen van haer lichaem jammerlyk ende vreedelyk gesneden ende doorsneden, alsmede eene streke gegeven boven dat gy ten uyttersten zyt suspect van op den slinker kant van haer hoofd te hebben toegebracht eenen slag met uwen pek haek, den welken gy nochtans hebt ontkent te hebben gebezigt ofte gebruikt.

Ende gy, Jan, van uwen kant ook bekend hebbende van de twee voornoemde mans-persoonen uyt den huuze vluggende insgelyks te hebben agtervolgt, ende by dien Jan vanden Kerckhove, hebt gy hem op de Hog-plaetze met uwen hamer ende pek-haek ook deerlyk vermoord, waerschyndlyk met uw pek-haek doorboord hebbende deszelfs achterste hoofd-been, ende met uwen hamer het zelve doorgeslagen ende gemorzelt, zoodaniglyk, dat de herssenen daer waeren uytgestort.

Waer en tusschen gy, Theodor, op d'Hof-plaetze wedergekeert zynde van de moord van Arnout, hebt bekend beyde uwe zonen te hebben bezig gevonden met Jan vanden Kerckhove te vermoorden, ende niet min van aen den zelve ook te hebben toegebracht in de kaeke eenen stek met de yzere pinnen van uwen knorre Stok, zoodaniglyk, dat het slinke kaeke-been doorboord is gevonden ende gefractureert ; aen welken persoon gy, Guiliame, niet min en zyt verdagt van met uw meergezeyde groot luyker-mes in het hoofd te hebben gegeven drie à vier lankworpige sneden, by de wettelyke acten, schouwinge ende erschouwinge insgelyks opgenomen.

Gelyk gy, Jan ook vehementelyk zyt suspect (het gone gy, Guiliame, hebt gedeclareert) van aen de voornoemde vrouw-persoonne met uwen hamer verscheyde slagen te hebben toegebracht op het hoofd, zoo verre, dat geheel het voorhoofds-been gemorzelt ende de herssenen daer uyt waeren gevallen, met welke slagen gy, Guiliame, notans eerst vermeten genoeg zyt geweest ende ontaert, om uwen eygen vader te belasten uyt eene blinde genegentheyd tot uwen broeder Jan, ende zelfs onbeschaemt genoeg, om deze uwe valsche belastinge, de welke gy naderhand door de kragt van de waerheyd gedwongen hebt erropen, in het aenzigt van den Regter, tot deszelfs indignatie by eene confrontatie met u vader te houden staen, langs waer ende door uwe hertnekkige loocheningen, opgepronkte leugenen ende malitieuse bewimpelingen, om te ondervinden, zoo gy, zelve daer naer hebt bekend, of den Regter van het fait wel was geïnformeert, gy tzynder overgrootte verwonderinge hem hebt overtuigt, dat uwe boosaerdigheyd verre overtreft ende te boven gaet uwe jonge jaeren.

Hebbende gy, Theodor bekend, dat gy naer een kort verblyf op de Hof-plaetze by het doode lichaam van Jan vanden Kerckhove, wederom binnen den huuze gekomen zynde in het onderlat van diere, de meergezeyde vrouws-persoonne dood vindende in haer bedde by het hemde daer uyt hebt getrokken ende gesleurt op den vloer, ten by wezen van uw twee kinderen, op eene oneerelyke ende schandelyke wyze, haer alzo hebbende laeten liggen.

Waer naer hebt bekend, gy, Theodor, de lampe hangende in den heert te hebben gehaelt, gy Jan, in de aldaer openstaende koffer alle de kleederen ende effecten te hebben onder een geworpen, gelyk door Commissarissen ook ondervonden is geweest ; ende gy, Theodor, van uyt een laede-bakskan van boven, ende al den slinkeen kan van den koffer te hebben genomen tot vyf nieuwe Kroonstukken onder geheele ende halve, liggende in een grauw ofte witachtig lynwaete sluntsken, waer en tusschen om voordere geld te vinden (maer 't gone was versteken) gy-lieden hebt bekend te

hebben doorzocht ende doorsnuuffelt het bebloed bedde van de vermoorde huys-vrouwe het welke ook door Commissarissen gevonden is geweest over hoop geworpen, ende het stroy danof van onder te boven gekeert.

Naer alle welke, u grouwelyk ontwerp ende het oogwit van diere volbragt zynde, hebt gy-lieden verklaert naer het verblyf van ontrent eene ure van den hove der vermoorde te zyn vertrokken, gy, Theodor, eerst ende een stuk lands à twee van daer op de straete uwe twee zoonen te hebben afgewagt ; ende gy, Guiliame, met uwen broeder Jan, komende aen het voorzeyde gragtjen ofte water-putjen in het welke Aernout vanden Kerckhove, dood ende vermoord was liggende, dat Gy, Guiliame, hebt gedeclareert niet meer te hebben gezien dan een deelken van zyne kleederen, zoo ende gelyk daer van in effecte niet meer gezien en konde worden.

Van waer gy-lieden tzaemen wederkeerende al het kruys langst de Ketelbuys-straete, niet verre van de Casteel straete, hebt zien staen voor haere woonste zekere persoone, de welke water gehaelt hebbende uyt een aengelegen putjen, aen u heeft gevraegt: Schavuyt jaegers, waer loopt gy zoo laete? Die gy lieden, zonder te antwoorden, zeer ras voor-by zyt gegaen, ende uwen weg voortzettende tot aen uwe woonste, zeer weynig van daer afgelegen, hebt gy lieden alle dry bekend, dat de deure is geopent geworden door u Livine Monstrée, de welke, gy lieden hebt verklaert u te hebben afgewagt, benevens u, Isabelle Schoonvaere, zoo gy Jan ende Guiliame ook hebt gezeyd.

Als wanneer gy Theodor, intredende hebt bekend aen u, Livine, gegeven te hebben de gestolen vyf Kroon-stukken (kleyne ende ellendige vrugt van zoo veel vergoten bloed) nog zynde in het zelfste slunskan, 't gone gy, Guiliame, ook hebt verklaert te zyn geweest het eygenste slunskan, 't welke gy, Livine, aen den Heer Greffier Crimineel van dezen lande, vragende naer uw geld ten dage van het huys bezoek op den 15 van de maend Ferbruarij lest gepasseert, hebt geproduceert, ende waer mede gy ('t gone geene verwonderinge meer en baert) zoo aenmerkelyk schynde te zyn verlegen.

Gelyk gy lieden alle dry binnen huize gekomen zynde ook hebt bekend, waerschynelyk onder het verhael van uwe moorddaedige vroomheyd, van alle de instrumenten tot de moorden gedient hebbende, te hebben afgewasschen met water ende gedroogt, ende onder andere den pek-haek met de langste ende breedste latte, (den welken gy, Jan, hebt gezeyd te vooren van uwen vader te hebben gekregen) als meest bezet met bloed, voornamentlyk in het midden, te zyn afgeschrappt geweest ende afgesnippert met een mes, mitsgaders daer naer buyten het gezicht gedregen op den zolder, ende gesteken in het strooydak tusschen de latten, alwaer den zelve ten dage van uwe apprehentie van Officie wege is afgehaelt, ende aen de Regter is geproduceert; als mede bevonden buyten gewoonelyk ende maer versch te zyn afgeschrappt; mitsgaders daer op, onder andere verduysterde bloed-plekken, nog tot twee zig klaerlyk vertoonende, de welke aen u alle dry, benevens de versche afschrabbine, naer ende tot versterkinge van uwe belydenissen 't-uwer overgrootte verwonderinge in Kamer zyn aengetoont.

Hebbende gy, Theodor, uyt uwen grooten haveresschen knorre-stok, op het pretext, dat den zelve zoude hebben kunnen veroorzaeken eenige suspitie, naderhand ter presentie van Nicolaus van Wynsberge, met eenen hamer uytgeslagen de yzere pinne, de welke gy hebt bekend te hebben geworpen in uwen water-put, van Officie wege daer in is gezogt ende gevonden, aen u geproduceert ende door u erkent; als mede den zelve stok daer naer in stukken gebroken ofte gekapt, en te hebben verbrand.

In den tusschen-tyd, van welke moorden ende van uw gevang, gy lieden door het publicq onophoudelyk zyt verdagt geworden, schoon zoo gy lieden alderande listen ende laegen hebt gebruykt, om de suspitie van u te weiren ende het Officie te misleyden, als gy, Theodor, ende Jan, des anderendags op de presense eerste tydinge van de moorden,

geloopen zynde naer de hove van de vermoorde, alwaer gy niet lang konnende aenschouwen de uytwerkzelen van uwe vreedheyd, onder een deel geveynsde exclamatiën, naer huys zyt wedergekeert: gy, Jan ende Guiliame, bereyd hebbende eenige knorre-stokken, om u, zoo gy veynsde, jegens de moordenaers te verweiren ende beschermen, gy lieden allegader in den nagt tusschen den dyssendag ende woensdag dar naer, uyt eene bewinpelende vreeze van de moordenaers, zynde gaen vernagten in de woonste van uwen goeden gebeur Nicolaus van Wynsberge, ende gy, Jan, u beroemt hebbende van de daeders wel te kennen, ende ook andere met de moorden betigt, gy-lieden Livine ende Isabelle, gehouden hebben suspecte discoursen, ende gy, Jan, voorgeschoten hebbende op den 15 Februarii, ende niet min op den 20 daer naer voor de Wet der prochie van Lichtervelde ontboden zynde, gepersisteert, dat gy in den avond voor de moord zyt geweest ten huize van Pieter vanden Kerckhove, daer gy nogtans op den 21, wel hebt weten te zeggen, dat gy alsdan met uwen broeder Guiliame waert geweest ten huize van Jan van den Velde, van waer gy wederkeerende naer uwe woonste, valschelyk hebt gepretexeert nog te hebben bevonden den voorzeyden Nicolaus van Wynsberge, die u zoude hebben zien slaepen gaen, ende 't gone u aldermeest is mislukt, den zelve verzogt hebbende, present syne huysvrouw, om dit uw voorwendzel jegens de waehyd, in oorconde geropen zynde, te houden staen, nemaer waer ontrent gy langst eene confrontatie met de zelve twee persoonen zyt overtuigt, mitsgaders van uwe valscheyd ende arglistigheyd overwonnen geworden.

Ter causen van welke vehemente suspitie ten laste van u alle, uyt het gone voorzeyd resulterende, gy lieden allegader zyt geabandonneert ende op den 5 der gepasseerde maend April geapprehendeert, mitsgaders beweegt in echte van vangenisse.

Van alle het welke voorschreven, is gebleken zoo door uwen eygen bekentenissen, wettelyke informatiën, acten schouwinge, erschouwinge, Vue de lieu, als ander-zints den Regter om genoeg.

Ende gemerkt diergelyken onregtveerdigen, geweldigen en moorddadigen handel, niet lydelyk en is in een land van Regte zonder condigne straffe, zoo is 't, dat d'Heeren heesschers concluderen ten fyne men u Theodor Schoonvaere zoone van Anthone, oud ontrent de zestig jaeren geboortig van de Prochie van Lichtervelde ende lest aldaer gewoon hebbende, ende u Guiliame Schoonvaere, zone van Theodor, oud beth dan 15 jaeren, gebooren ter Prochie van Oostcamp ende lest gewoon hebbende ter gone van Lichtervelde ende U Jan Schoonvaere zoone van Theodor oud twintig jaeren, gebooren ter Prochie van Oostcamp ende lest gewoon hebbende ter gone van Lichtervelde, ende u Livine Monstrée, dogter van Geeraerd, oud omtrent de zestig jaeren gebooren ter Prochie van Lophem ende lest gewoon hebbende op gone van Lichtervelde, huys vrouwe van Theodor Schoonvaere, ende eyndelings u, Isabelle Schoonvaere dogter van Theodor oud 22 jaeren, geboren ter Prochie van Oostcamp, ende lest gewoon hebbende ter gone van Lichtervelde ofte zoo gy lieden met naemen ofte toenaemen anderzints moogt wezen genaemte, alhier present, zal straffen als naer regte ende Haere Majesteys placcaeten andere in exempel.

4.2 “Sententie”

BURGEMEESTERS ende *SCHEPENEN* 's Lands van den *VRYEN* hebben gecondemneert, zoo sy condemneeren by dezen:

U, Theodor Schoonvaere, zone van Antone, oud ontrent de 60 jaeren, geboortig van de Prochie van Lichtervelde, ende lest aldaer gewoon hebbende, ofte zoo gy met naeme ofte toenaeme moogt wezen genaemt, alhier present, uyt Vangenisse gesleept te worden op eene borde voor den Lands-huyze, ende voor u gedragen wordende eenen knorre-stok met yzere pinne, aldaer gebragt op een Scavot, ende geleyt te worden op een dweers Kruys, om te aenschouwen de Straffe van uwe zonen, Jan ende Guilame, daer naer te ontgangen tot twee slagen op uw hoofd met den zelve knorre stok, ende eene stek met de pinne van diere in uwe slinke kaeke, mitsgaders daer teynden geraeybraekt, tot dat'er de dood naer volgt. Voots uw doode Lichaem te worden gevoert ter plaetze Patibulaire, ende aldaer geleyd op een rat, andere in eexempele. Verklaerende alle uwe goederen, zoo meubele als immeubele, waer die gestaen ofte gelegen mogen wezen, voor zoo vele die confiscabel zyn, verbeurt ende geconfisqueert, 's Heerens behoeve, de kosten ende misen van Justitie ter tauxatie alvooren gededuceert.

Ende u, Guiliame Schoonvaere, zone van Theodor, oud beth dan 15 jaeren, geboren ter Prochie van Oostcamp, ende lest gewoon hebbende ter gone van Lichtervelde, ofte zoo gy met naeme ofte toenaeme anderzins moogt wezen genaemt, alhier present, met uw moord-luyker-mes aen den hals gebragt te worden voor den Lands-huyze, ende aldaer met den bast aen eene galge te worden gestraft, tot dat'er de dood naer volgt; mitsgaders teynden dies uw doode lichaem getransporteert te worden ter plaetze Patibulaire, andere in exempele. Verklaerende alle uwe Goederen, zoo meubele als immeubele, waer die gestaen ofte gelgen zyn, voor zoo vele die confiscabel zyn, verberut ende geconfisqueert 's Heerens behoeve; de kosten ende misen van Justitie ter tauxatie, alvooren gededuceert.

Ende U, Jan Schoonvaere, zone van Theodor, oud 20 jaeren, geboren ter Prochie van Oostcamp, ende lest gewoon hebbende ter gone van Lichtervelde, ofte zoo gy met naeme ofte toenaeme anderzins moogt wezen genaemt, alhier present, met uwen moord-hamer aen den hals, ende uwen moord pekhaek voor u gedregen, gebragt te worden voor den Lands-huyze op een Scavot, ende aldaer geleyt op een dweersch Kruysse, op het hoofd te ontfangen tot twee slagen met den zelve hamer, ende twee gelyke slagen met den zelve pek-haek, mitsgaders daer naer geraeybraekt, tot dat'er de dood naer volgt. Voorts uw doode lichaem te worden gevoert ter plaetze Patibulaire, ende aldaer geleyt op een Rat, andere in exempl. Verklaerende alle uwe Goederen, zoo meubele als immeubele, waer die gestaen ofte gelegen mogen wezen, voor zoo vele die confiscabel zyn, verbeurt ende geconfisqueert 's Heerens behoeve, de kosten ende misen van Justitie ter tauxatie alvooren gededuceert.

Ende U, Livine Monstrée, dogter van Geeraerd, oud ontrent de 60 jaeren, geboren ter Prochie van Lophem, ende lest gewoon hebbende op de gone van Lichtervelde, huysvrouw van Theodor Schoonvaere, ofte zoo gy met naeme ofte toenaeme anderzins moogt wezen genaemt, alhier present, gecolloqueert te worden in het Provinciael Correctie-Huys binnen de Stad van Gend, voor aen tyd van veertig naer-een-volgende jaeren, mitsgaders in de kosten ende misen van Justitie ter tauxatie.

Eyndelinge u, Isabelle Schoonvaere, dogter van Theodor, oud 22 jaeren, geboren ter Prochie van Oostcamp, ende lest gewoon hebbende op de gone van Lichtervelde, ofte zoo gy met naeme ofte toenaeme anderzins moogt wezen

genaemt, alhier present, te worden gecolloqueert in het Provinciael Correctie-huys binnen de Stad van Gend, voor den tyd ende termyn van dertig naer-een-volgende jaeren, mitsgaders in de kosten ende misen van Justitie ter tauxatie.

Ordonnerende voorts, dat'er Copie authentique van den Heesch ende van de jegenwoordige Sententie worde gemaekt ende toegezonden aen de Wet der Prochie van Lichtervelde, omme present commissarissen met het klippen van de klokke aen het Gemeente te worden afgekondigt, ende daer t'eynden bezwaert ter Greffie.

Gepronceert ende geëxecuteerd den 28 Junii 1777. My present, loco Greffier van de Vierschaere.

Onderteekent **J. VANDE WALLE**

Heemkundige kring Karel Van de Poele